

Un secol de școală teatrală românească

Răspunzând aspirațiilor multimilor, cărturarii, animatorii, marii patrioți de la 1848 și de la Unirea Principatelor (1859) au preconizat și au înfăptuit multe reforme democratice, în toate domeniile.

Culturalizarea maselor, ridicarea poporului prin învățămînt, știință și artă a fost una din principalele preocupări ale acestei admirabile generații de intelectuali. S-au gândit și la oficializarea școlii teatrale, eveniment care s-a realizat pe vremea domniei lui Alexandru Ion Cuza, ministru al instrucțiunii publice fiind prozatorul de frunte Al. Odobescu, iar consilier C. A. Rosetti, ziarist, orator și om de stat. Rosetti și Odobescu au fost, mai târziu, membri în comitetul Teatrului Național din București, dacă nu și directori ai acestei importante instituții.

Se jucase teatru în Muntenia și Moldova și cu cîteva decenii înainte de 1864. La București, Ion Heliade Rădulescu, și la Iași, Gh. Asachi însuflețiseră, cu entuziasmul și priceperea lor, primele reprezentații în limba țării.

Cînd se vorbește de începuturile teatrului românesc, e drept a se pomeni cu recunoștință de Ralu Caragea, fiica domnitorului de atunci. Ea a clădit primul edificiu de teatru din București, pe locul numit Cișmeaua Roșie, pe podul Mogoșoaiei, la colț cu strada botezată azi a Nuferilor.

Ralu Caragea a trimis și pe tînărul Costache Aristia să învețe teatru la Paris. La rîndul lui, Aristia urma să dea lumină și altora în capitala Valahiei. Aristia a luat lecții cu cel mai mare tragedian al Franței, Talma, protectorul lui Napoleon și apoi protejat al acestuia. Reîntors la București, Aristia își începe cursurile în 1834, predă lecții de dramaturgie, recomandă o selecție a repertoriului, o îndrumare spre realism a artei actoricești, căutînd să ridice pe viitorul interpet la un înalt nivel de cultură. Dar, lipsit de sprijinul statului, Aristia e nevoit, după o activitate de numai doi ani, să închidă porțile tinerei „universități”.

Abia după cîteva decenii, în 1864, guvernul țării se gîndește să ia în mînă și învățămîntul teatral.

S-a făcut apel la toate forțele teatrale de atunci, în frunte cu actorul Matei Mîllo, căruia i se încredințează o catedră la Conservatorul de artă dramatică din București, înființat în 1864, odată cu cel de la Iași.

Asemenea lui Aristia, Mîllo învățase și el la Paris. Campion al realismului în artă, el întemeiază o tradiție care a fost continuată cu fidelitate de urmașii săi, C. I. Nottara, Aristizza Romanescu, și de cei mai târziu veniți, profesorii N. Soreanu, I. Livescu, Petre Liciu, Lucia Sturdza, Maria Filotti, V. Maximilian, Ion Manolescu, Victor Ion Popa, actori cu toții.

Cine, mai bine ca un actor, poate învăța pe cei mai tineri actoricești meșteșug? Dascăl în clasa de școală, dascăl pe scindurile scenei, el va trece urmașilor făclia artei biruitoare.

Marii profesori, regizori de frunte, se recrutau din rîndul oamenilor de meserie: la noi, un Matei Milo, Ștefan Velescu, Paul Gusty, și cei mai sus citați, în frunte cu C. I. Nottara. Directorii de scenă cu reputație mondială au fost actori cu toții: un Stanislavski, un Max Reinhardt, un Antoine, un Gémier, un Copeau, un Dullin, un Jourvet.

În ultima vreme, s-au ridicat, în București și în alte capitale de regiuni, o seamă de tineri regizori care nu provin din breasla actoricească. Ei s-au remarcat în realizări interesante, care denotă o bogată cultură dramatică, un gust tot mai pronunțat al decorului, al costumelor, al repartiției luminii, al manevrării figuratei și o lăudabilă preocupare de a adînci textul, de a-i extrage filozofia.

Învățămîntul nostru artistic a părăsit metodele empirice, trecînd la metode de studiu științifice, analitice, complexe, formînd cadre de actori-cetățeni dedicați ridicării și înfloririi culturale a patriei.

Dincolo de acestea, profesorii trebuie să-i mai învețe pe debutanți cum să înfrunte publicul, ca să nu le mai fie teamă de el, să le insuflă curaj, să-i vindece de timiditatea, de emoția cu care fac primii pași pe scenă. Marele tragedian-cîntăreț Șaliapin spunea:

„Actorului nu trebuie să-i fie frică de spectator, ci spectatorului de el. Cînd vine în fața rampei, el trebuie să domine sala, să pară a spune celor din stal:

— Acum am intrat eu, trebuie să mă urmăriți cu grijă, cu respect, fiindcă îmi pun toți nervii, toată sensibilitatea, întreaga mea ființă în slujba personajului pe care-l înfățișez și la a cărui trăire trebuie să participați și dumneavoastră, cu atenție și interes, să colaborați, docili, cu mine, ca să-l ducem cu izbîndă pînă la capăt! Ia să văd cum o să vă purtați“.

E bine că elevii institutului sînt instruiți a nu se mulțumi cu ceea ce dau în clasă, ci și repetă, joacă în permanență, se produc neconținut. Asemenea violonistului care exersează întreaga ziulică, actorul să nu spuie niciodată „nu sînt pregătit“. Permanențatul exercițiu îl duce la familiarizarea cu publicul, la dominarea lui.

Aș dori să se dea, la institutele de artă dramatică, o și mai mare importanță dicțiunii. Articulația, sonorizarea consonanțelor înșile. Ultima silabă să nu mai fie sacrificată, să nu cadă în neant. Actorul să-și fortifice plămîinii, să-și întărească vocea. Să nu se lege în iluzia că, fiind un comedian realist, îi ajunge să vorbească din vîrfurile buzelor, ca să fie „natural“. Mai mult temperament, mai mult vibrație, mai mult curaj, mai multă încordare spre sublim.

* * *

În regimul puterii populare, teatrul ca și învățămîntul teatral au dobîndit o amploare și un dinamism care întrec orice năzuințe ale pasionaților artei scenice, ale tuturor visătorilor care au militat pentru progresul dramaturgiei noastre înainte de 23 August 1944.

La porțile templului marilor tragedii și comedii se îmbulzește o tinerete fremătătoare, care dă asalt prestigioasei citadele: teatrul înseamnă glorie, iar gloria aduce și îndestularea nevoilor materiale. Dar, în teatru, selecția e severă. Se cer foarte multe calități celor ce înfruntă lumina reflectoarelor: un fizic plăcut, o voce armonioasă, temperament, inteligență, muncă, disciplină, credință și, înainte de toate, talent.

Sînt acestea observațiile unui om al condeiului, ale unui om care, în lunga lui viață și activitate obștească de autor, critic teatral și director general al teatrelor, a încurajat cit a putut pe începători.

N. Bălțăteanu, G. Vraca, Al. Critico, V. Valentinianu, Gh. Calboreanu, A. Pop-Marțian, N. Brancimir și alții alții au debutat în piesele sau sub directoratele mele. Am întîlnit și în provincie actori care cîndva mi-au fost elevi.

Acum, cu prilejul repetițiilor, la Teatrul Național, ale primei mele piese, poemul feeric *Inșir-te mîrgărite*, am avut bucuria să remarc printre interpreți o serie de actrițe și de actori, proaspăt ieșiți din clasele Institutului de artă dramatică, și cărora regizorul Miron Niculescu le-a încredințat roluri importante.

E vorba de Florin Piersic, distribuit în Făt-Frumos, rol pe care l-a creat Aristide Demetriad, magician al versului, actor cald, emoționant prin lirismul și poezia în care își învăluia personajele interpretate. Florin Piersic a cucerit

sufragiile publicului de la debutul său în cinematografie și teatru. Adela Mărculescu va avea de luptat cu amintirea neuitatei Sorina, pe care Agepsina Macri a jucat-o de câteva sute de ori, cu o poezie, o grație și un dramatism de înaltă calitate.

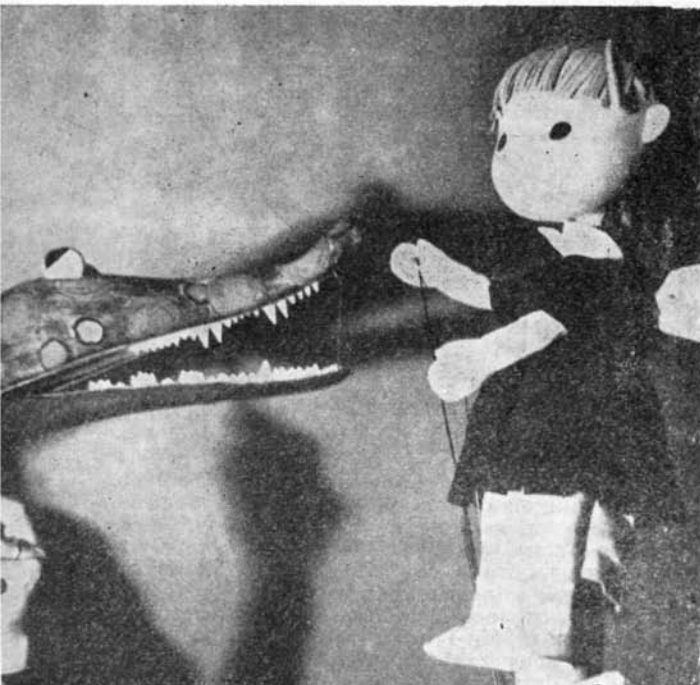
Rolul greu al Vrăjitoarei, creat de N. Grigorescu, reluat de Calboreanu și Baldovin, a fost încredințat din nou unui bărbat, excelentul C. Rautchi, absolvent al Institutului de teatru.

Aceștia trei, împreună cu C. Stănescu (Păcală) și ceilalți interpreți din *Inșir-te mărgărite*, au o sarcină destul de grea: ei urmează unor înaintași prestigioși, a căror amintire nu s-a șters încă.

Sînt încredințat, date fiind reușitele lor de pînă acum, că și de rîndul acesta vor izbîndi, spre fala lor, spre fala Institutului de pe băncile căruia, datorită unor profesori emeriți, au ajuns la lumina rampei și a reflectoarelor, cucerind adevăratul public din ce în ce mai evoluat, deci mai pretențios.

Învățămîntul nostru teatral, de la a cărui oficializare s-a împlinit un veac, își face din plin datoria, înzestrînd cu elemente valoroase teatrele din metropolă, precum și pe cele din capitalele de regiune. Urăm instituției, profesorilor și elevilor muncă spornică și succese din ce în ce mai ample, în slujba poeziei dramatice românești și a întregului nostru popor, atît de dornic să se înalțe prin învățatură și prin frumusețile artei, inspirate de muzele Thalia și Melpomena.

Victor Eftimiu

Teatrul „Tăndărică“

„KATIA ȘI CROCODILUL“

prelucrare de
Margareta Niculescu,
după Nina Ghernet

Păpușile protagoniste